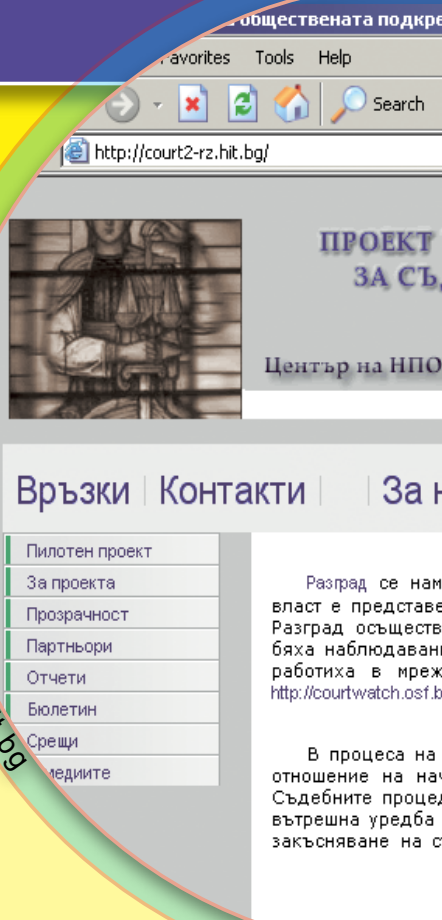

НАРЪЧНИК ЗА ГРАЖДАНСКО НАБЛЮДЕНИЕ НА СЪДА

ПРОЕКТ
„Популяризиране на
добрите практики за
гражданско наблюдение
на съда”

<http://court-rz.hit.bg>

НАРЪЧНИК ЗА ГРАЖДАНСКО НАБЛЮДЕНИЕ НА СЪДА

Защо е необходимо и важно гражданското наблюдение на съда?

- Гарантира, че съдебната система ще бъде отговорна за своите действия чрез осигуряване на присъствие на граждани в съдебната зала;
- Подобрява правораздаването;
- Повишава обществената осведоменост и доверие в съдебната система;
- Установява негативни тенденции, практики и проблеми в съдебната система и предлага варианти за тяхното решаване;

За първи път в България се отпечатва документ с практическа насоченост за осъществяване на независимо гражданско наблюдение на съда. Наръчникът за гражданско наблюдение на съда е полезно четиво за всички неправителствени организации, които развиват капацитет в областта на гражданското наблюдение на съдебната система и подпомагат съдебната реформа на местно ниво. Документът запознава с процеса на гражданско наблюдение на съдебната система, начина на установяване на ефективно партньорство със съда, целите, методологията и инструментариума на Системата за гражданско наблюдение, техники за популяризиране резултатите от мониторинга.

Изданието е полезно и за всички съдилища в цялата страна – съдебни служители, съдии и съдебни администратори, представители на всички нива, които са свързани със съдебната система - прокурори, следователи, дознатели, полицаи, пробационни служители, адвокати, нотариуси.

Наръчникът е издаден на компактдиск/CD и има и безплатна версия на интернет-страницата на Центъра на НПО в Разград <http://court3-rz.hit.bg>.

ИСТОРИЯ

В областта на гражданското наблюдение на съда Центърът на НПО в Разград започва да развива капацитет през 2004г. Организацията е една от четирите в България, избрана да участва в пилотен проект на Институт „Отворено общество“. Центърът на НПО в Разград използва нова методика за гражданско наблюдение на съдебни дела, която беше пилотирана за първи път в 4 града в България през 2005г. (София, Варна, Бургас и Разград) по проект на Институт „Отворено общество“¹. Българските организации бяха обучени от американски партньори по проекта за ролята на гражданския наблюдател, какво и как да се наблюдава в съдебната зала, как да се общува с медиите.²

Консорциум от три местни активни неправителствени организации “Център на НПО”, “Младежки Форум 2001 – Разград” и “Център за подкрепа на жени в село Стражец” наблюдаваха съдебни дела по Закона за защита срещу домашното насилие и дела, в които поне едната страна е представител на уязвима група - хора с увреждания, социалнослаби граждани, етнически малцинства, жертви на насилие, деца, самотни родители, затворници, наркомани³. Избрани чрез публична процедура граждански наблюдатели участваха в съдебните заседания, документираха изявленията и поведенческите реакции на участниците в процеса, които попълваха в специално изработени карти.

През 2004–2005г. Центърът на НПО в Разград реализира проект “Засилване на обществената подкрепа за съда в Разград - гражданско участие за прозрачно правораздаване”, <http://court-rz.hit.bg>. Организацията заедно с още две местни НПО продължи да осъществява граждански контрол и да подпомага процеса на реформа в съдебната власт на местно ниво, като съдейства за повишаване на ефективността и прозрачността на съдебните институции в Разград.

В резултат на реализираните два проекта организацията подобри и усъвършенства методологията за гражданско наблюдение, разработи българска Система за обществено наблюдение на съда с изпитан на практика инструментариум. От края на 2006г. организацията реализира два проекта с регионален обхват за мултиплициране на добрите практики и положителния ефект от общественото наблюдение на съда в още шест

1 За повече информация може да посетите интернет-страницата на Институт “Отворено общество”: www.CourtWatch.OSF.bg.

2 Черил Томас от организацията “Адвокати от Минесота за човешки права”, Марна Ангерсон от “WATCH” и съдия Катрин Кувейнтънс.

3 За опита в наблюдението на съдебни дела в Североизточна България може да се информирате от: <http://court-rz.hit.bg>.

административни центъра и изгражда местни екипи за гражданско наблюдение на съда.

През периода януари – юни 2007г. Центърът на НПО в Разград реализира проект с национален обхват „Популяризиране на добрите практики за гражданско наблюдение на съда”. Чрез него организацията популяризира своя четиригодишен опит в областта на гражданското наблюдение на съда и създаде Национална мрежа за гражданско наблюдение на съда, която обединява 20 неправителствени организации от цялата страна.

Тя е отворена за всички неправителствени организации, които се развиват или желаят да се развиват в областта на гражданското наблюдение на съда. Гражданските организации в коалицията се обединиха помежду си да сътрудничат, да обменят добри практики и положителен опит за взаимодействие със съда; да прилагат иновативни методи за гражданско наблюдение на съда и да активизират процеса за отваряне на съдебната система към гражданите и обществеността. Националната мрежа ще допринесе за развитие на ефективно сътрудничество между организациите, за разпространение на положителния опит и знания, усъвършенстване на комуникацията и ресурсно осигуряване на създадените партньорства за решаването на конкретни проблеми в съдебната система на местно ниво.

2. Установяване на публично-частното партньорство със съда – предпоставка за полагане основите и развитието на Системата за гражданско наблюдение.

Създаването на успешен модел на партньорство на местния съд и гражданския сектор променят чувствителността на обществото и различните институции към проблемите свързани с правосъдието и повишава доверието в съдебната система.

Първите контакти със съда в Разград са от 1990г., когато съдии от Окръжен съд - Разград участваха като доброволци в няколко публични сесии за граждани за разясняване на изборителните инициативи. От 1992 до 1994г. БСЧИГП Клуб Разград¹ работи съвместно с Центъра за съзидателно правосъдие, Де Мойн, САЩ. В Разград бяха организирани няколко семинара по разрешаване на конфликти и медиация.

През 1996г. БСЧИГП Клуб Разград започна реализирането като пилотна инициатива на Бюра за граждански консултации в Разград, Лозница и малки населени места. Съдии консултираха и даваха съвети за развитието на новия проект за региона. През същата година за заместник-

---

¹ Българско сдружение за честни избори и граждански права

председател на клуба бе избрана Вергиния Мичева, която през 1998г. започна работа като съдия в Районен съд – Разград.

През 1999г. Центърът на НПО в Разград реализира проект за наблюдение на местната власт и антикорупционните инициативи. Осъществени са срещи с ръководители на важни местни институции относно проблемите на прозрачността и корупцията. Председателят на Окръжен съд - Разград активно участва в проекта.

3. Система за гражданско наблюдение – дефиниция, цели, методология и участници в системата

Главната цел на Системата за гражданско наблюдение е да се осъществи граждански контрол върху дейността и работата на съда. Доброволци-граждански наблюдатели следят точно зададени параметри за правилното прилагане на наблюдавани специфични закони и кодекси, за работата на съдебната администрация, развитието на съдебните процеси, тяхната бързина, ефективност, прозрачност и безпристрастност. На специален мониторинг се подлагат и условията, при които работят съдебните институции в петте града, функционалността и техническата обезпеченост на сградите, възможностите за достъп на хора с увреждания до тях. Предметът на проучване включва и нагласата и възможността на гражданите да търсят и намират правосъдие в рамките на наблюдаваните закони. Участниците в Системата за гражданско наблюдение са гражданските наблюдатели, гражданската консултативна група и екипа на организацията, която провежда и организира гражданското наблюдение.

Приоритети на наблюдението в съдебна зала

- Да се поддържат конструктивни отношения със съдебната система;
- Да се помогне на съдебната система да достигне своя потенциал, като се набележат недостатъците, дават се препоръки за възможни решения и се лобира за промени;
- Да се разпространи и обменя информация с организации и институции, които осигуряват преки услуги и подкрепа на хора от целевата група на проекта;
- Да отчете и осъзнае сложността на решенията, които работещите в съдебната система се налага да взимат;
- Да се подпомогне постигането на баланс между правата на об-

виняемия и безопасността на обществото, между ефективното съдебно производство и добрите резултати от него, между бързото правораздаване и справедливостта към пострадалите.

През последните три години в съдебните зали на Окръжен съд и Районен съд в Разград редовно присъстват граждански наблюдатели – доброволци или служители на наблюдаващата организация, които са получили специално обучение за наказателния и гражданския процес, правилата за поведение в съдебната зала и целите на наблюдението. Те наблюдават съдебните заседания по дела, определени от Центъра на НПО и партньори като наблюдаваща институция.

Редовното присъствие на граждански наблюдатели напомня на всички работещи в съдебната система – съдии, адвокати и съдебни служители, че носят отговорност пред обществото и местната общност иска да знае какво се случва в съдебната зала.

Докладите на наблюдателите се анализират и коментират от експертите на Центъра на НПО в Разград, които предоставят обратна информация на съдиите, прокурорите, адвокатите, надзорниците и т.н. Информацията включва изводи, констатации и препоръки по основни ключови проблеми. В някои случаи доброволците преглеждат съдебните архиви и досиета, за да получат повече информация за конкретен случай или да проследят тенденции в работата на съдебната система.

Центърът на НПО в Разград оповестява резултатите от наблюдението върху конкретни дела в бюлетини и чрез медиите, за да информират обществеността и да подсилят въздействието от тези дела в обществото. Центърът на НПО в Разград и партньори поставя акцент върху такъв род дела, за да подобри работата на съдебната система.

а. Фокус на наблюдение

В зависимост от определянето на целите на Системата за гражданско наблюдение, могат да се определят специално зададени параметри за фокус на наблюдение. Определянето на фокуса на наблюдение е важен елемент от Системата за гражданско наблюдение. Примери за фокус на наблюдение могат да бъдат прилагането на определени закони; съдебните процедури; поведението на участниците в съдебен процес; страни по дела, представители на определени уязвими групи - етнически малцинства; хора с увреждания; жертви на насилие; безработни и с ниски доходи граждани; самотни родители.

в. Карти за наблюдение – видове, структура

Гражданските наблюдатели отразяват впечатленията си в специални карти за наблюдение на наказателни и граждански дела, попълвани по време на мониторинга със съдействието на съдебните служители от наблюдаваните съдилища. Видовете карти са:

- 1 За наблюдение на наказателни дела
- 2 За наблюдение на бракоразводни дела
- 3 За наблюдение на граждански дела по общия ред
- 4 За наблюдение на дела по Закона за защита срещу домашното насилие
- 5 За наблюдение на дела по Закона за защита от дискриминация

Специалните карти за наблюдение се състоят от 3 раздела: статистически данни; развитие на съдебно дело и поведение на участниците в съдебния процес.

с. Подбор на съдебни дела за наблюдение

Съдебните дела се подбират според определения фокус на наблюдение. Подборът на делата се осъществява на три принципа:

- 1 Извадка от месечния график с насрочените съдебни дела от районен съд или окръжен съд.
- 2 Оразени съдебни дела с обществен интерес в медиите.
- 3 По молба на граждани, страни по дела, които желаят прозрачност и безпристрастност на съдебния процес.

д. Месечен доклад на гражданския наблюдател

Гражданският наблюдател в края на всеки месец изготвя доклад по определена структура, която е улеснена максимално да извлече информацията и впечатленията от наблюденията си и картите.¹

е. Общ месечен доклад

Методологията на изработване на доклада включва месечните доклади за дейността на всички граждански наблюдатели, присъствали на съдебни заседания по наказателни дела, граждански дела и дела за разтрогване на брак. Общият доклад се изготвя по определена аналитична структура различна от този на гражданския наблюдател. Той е нужен

---

¹ Виж структурата на месечния доклад на гражданския наблюдател в приложенията

за съставянето на тримесечния аналитичен доклад. Структурата на доклада вижте в приложенията.

f. Тримесечен аналитичен доклад

Тримесечният аналитичен доклад е крайният резултат от Системата за гражданско наблюдение на съда. Той е авторитетен документ, който служи за обратна връзка между наблюдаваните обекти /съдебните състави, служителите и ръководителите на подложените на мониторинг съдилища/, гражданите, участвали в наблюдението и медиите, ангажирани с популяризирането на гражданското наблюдение и резултатите от него. Аналитичният доклад съдържа полезни препоръки, които гражданите дават на съда за подобряване на дейността и връзките си с обществеността.

g. Оценка на публичния образ на съда – проучване на общественото мнение, анализи

Оценката на публичния образ на съда се осъществява чрез анкета с 15 въпроса, която се организира периодично. Анкетираните граждани споделят впечатленията си за дейността на съда и работата на съдиите и съдебните служители. Отправят препоръки за оптимизиране на цялостното функциониране на съдебната система.¹

4. Участници в Системата за гражданско наблюдение

а. Граждански наблюдател

i. Профил

- Баланс мъже-жени
- Баланс висше-средно образование
- Баланс на етническите групи
- Чисто съдебно минало
- Не са страни по всящо съдебно дело

ii. Роля

Гражданските наблюдатели са доброволци, преминали селекция на публична процедура и придобили знания и умения за наблюдение на съдебни дела и правила за поведение в съдебната зала. Всички граждан-

1

Виж структурата на анкетната карта в приложение.

ски наблюдатели носят червени папки, за да бъдат разпознавани от съдиите и съдебните служители. Те са обучени да следят и да отбелязват: поведение на съдиите, акустика, яснота на изявленията на съдии, прокурори и адвокати, нарушаване на реда в съдебната зала. В съдебните заседания доброволците конкретни решения на съда, коментари и данни, описани в специалните карти за наблюдение.

Ролята на гражданския наблюдател е да присъства на заседания по съдебни дела в окръжен съд и районен съд, като осъществява гражданско наблюдение и контрол върху дейността на съда. Наблюдателят попълва своите впечатления в специалната карта за наблюдение след всяко заседание, на което присъства. Гражданските наблюдатели са длъжни да спазват правилника за вътрешния ред в съдебната зала. Доброволците участват в работна среща, на която се обсъждат възникнали трудности, свързани с гражданското наблюдение, планират се следващи периоди, запознават се с графика за съдебни дела за наблюдение през следващия месец, получават подкрепа при изготвяне на докладите от гражданското наблюдение.

iii. Публична процедура за избор

Много важен е етапът по подбор на доброволци за граждански наблюдатели. Методите за набиране на кандидати за гражданско наблюдение са: обяви в местни вестници; обяви на публични места; чрез лични контакти и срещи с неправителствени организации.

Кандидатът за граждански наблюдател попълва и представя следните документи:

- Заявление за участие
- Автобиография
- Въпросник, в който споделят своите мотиви за участие в Системата за гражданско наблюдение
- Диплом за завършено образование
- Свидетелство за съдимост

Критерии за кандидатите за граждански наблюдатели:

- Висше или средно образование
- Да не са страни по висящо съдебно дело
- Да имат мотивация за самообразование
- Да имат възможност за ангажираност по всяко време

- Чисто съдебно минало
- При подбора в групата трябва да се следи да има баланс между мъже и жени

Следващият етап от публичната процедура за избор на граждански наблюдатели е консултативният процес: проучване на кандидатите за граждански наблюдатели, разговори по телефона, запознаване със Системата за гражданско наблюдение, лична среща, интервю, постигане на съгласие и сключване на споразумение.

С одобрените кандидати за граждански наблюдатели и членове на Гражданската консултативна група се сключват индивидуални споразумения, в които са определени техните права, задължения и отговорности. Длъжностните характеристики са неразделна част от споразумението.

Част от публичната процедура е изпращане на писмо до председателите на съда за представяне на групата на гражданските наблюдатели и членовете на Гражданската консултативна група с кратки биографични данни. Следва среща на гражданските наблюдатели с административните секретари и съдебните служители, на която се обсъждат детайли от наблюдението и събиране на определена информация от материалите по делата.

iv. Обучение

Гражданските наблюдатели преминават през въвеждащо обучение за Системата за гражданско наблюдение, методология и инструментариум за гражданско наблюдение, мотивационен тренинг и общообразователни беседи по обща теория на правото.

b. Гражданската консултативна група

i. Роля

Основна функция на експертите е да участват в ежемесечните заседания на екипа на проекта и гражданските наблюдатели. Експертите подпомагат процеса на анализиране на събраните в картите за наблюдение данни и оформянето им в тримесечен доклад. В края на всяко тримесечие експертите участват в работни срещи, обобщават и анализират събраните данни от анкетите за текуща оценка на публичния образ на съда. Експертите участват в разработването на Система за обществено наблюдение на съда и в обучение заедно с гражданските наблюдатели. Експертите добре познават критериите за гражданско наблюдение, подробно изписани в съответните карти. Членовете на гражданската консултативна

група имат следните отговорности: позитивно отношение към реформата в съдебната система; добро познаване на прилагането и изпълнението на законите; да се самообразоват по въпроси, свързани с основните дейности по проекта.

ii. Профил

Примерният състав на Експертната група може да бъде от уважавани местни личности, представители на институции, лидери на етнически групи, религиозни водачи. Желателно е групата да включва юрист, журналист, психолог, педагог, социален работник.

iii. Публична процедура за избор

Методите за набиране на членове за Гражданската консултативна група са:

- Обяви в местни вестници;
- По списък с 50 ключови фигури, отговарящи на профила на Експертната група;
- По препоръки на публични институции и неправителствени организации;

Кандидатът за член на Експертната група подава следните документи:

- Заявление за участие;
- Автобиография;
- Диплома за завършено образование;
- Писмена мотивация за участие

Критерии за определяне на член на Гражданската консултативна група:

- Чисто съдебно минало;
- Висше образование;
- Да не са страни по висящо съдебно дело;
- Мотивация за работа;
- Възможност за ангажираност по всяко време;
- Баланс мъже-жени;

iv. Обучение

Членовете на гражданската консултативна група преминават през обучение за Системата за гражданско наблюдение, методология и инс-

трументариум за гражданско наблюдение, мотивационен тренинг и общообразователни лекции по обща теория на правото.

6. Инструменти за публично представяне на докладите от гражданското наблюдение и въвличане на обществеността

Информационни срещи

В началото на гражданското наблюдение се организират информационни срещи за запознаване с целите, задачите и очакваните резултати от проекта, Системата за гражданско наблюдение на съда, опита на местно, регионални и национално ниво до момента и механизма за мултиплициране на добрите практики. Споделят се резултатите от сътрудничеството с районен и окръжен съд, с други граждански организации и институции, които имат опит и подкрепят гражданското наблюдение на съда.

Брифинги

Преди огласяването на доклада от гражданското наблюдение в публичното пространство, председателите и съдиите на районен съд и окръжен съд трябва да се запознаят предварително със съдържанието му и да имат възможност да го коментират. Екипът на проекта организира вътрешни брифинг-срещи с представителите на съда в сградата на съдебната институция. По време на брифинга обстойно се обсъжда докладът и се отразяват всички техни коментари и забележки. Целта на брифингите е екипът по наблюдението и съдът да постигнат съгласие около установените наблюдения за напредъка на съда при огласяване на доклада пред обществеността.

Обществени форуми

На обществения форум се представя докладът от гражданското наблюдение пред най-малко 50 представители на публични институции и различни обществени групи. Общественият форум предоставя възможност на гражданите, представителите на съда и институциите да изложат гледните си точки за резултатите от системата за гражданско наблюдение. На него се представя резюме на доклада, основните изводи и препоръки и интернет-страницата, където е публикуван пълният текст на документа. Предоставят се материали - дипляни, брошури и приложения със статистика.

d. пресконференции

e. информационни материали

Инструкция за гражданските наблюдатели

1. Да спазва определения график за наблюдение на съдебни дела и да се обаждат предварително на местния сътрудник, ако има основателна причина за отсъствие;
2. Да се явява навреме в съдебната зала, в подходящо облекло, с червена папка, карти за гражданско наблюдение и обозначителна табела с името - бадж;
3. Да спазва реда в залата и всички съдебни дела и процедури, както и разпорежданията на съдията;
4. Да влиза подготвен за съдебните заседания, в случаите, когато се изисква предварителна подготовка – справки в съдебните деловодства;
5. Да попълни предварителните данни в картите за наблюдение от канцелариите, не по-късно от 4 дни преди датата на съдебното заседание;
6. Да наблюдава съдебните заседания безпристрастно и да отразява наблюденията си в специалните карти за гражданско наблюдение;
7. Да попълва точно, вярно и четливо картите за гражданско наблюдение и да ги представя на местните сътрудници не по-късно от 4 работни дни след датата на заседанието;
8. По време на наблюденията да бъде обективен, да засвидетелства уважение към съда и участниците в процеса;
9. Да бъде дискретен и да съблюдава конфиденциалност, ако по време на наблюденията или изследванията му станат известни данни от личен характер за участниците в процеса или данни, представляващи служебна тайна;
10. Да не коментира пред преса, съдебни служители или граждани данни или информация, станали му известни в процеса на наблюдение на делата;
11. Да не реагира звучно или видимо /с коментари или гримаси/ на случващото се в съдебната зала;
12. Да не влиза в контакт с участниците в процеса или гражданите в

съдебната зала;

13. Да се въздържа от разговори, четене на литература, преса или други неприсъщи за съдебната зала дейности, освен попълване на карти за гражданско наблюдение;
14. Да не внася храна, напитки, оръжие или други забранени предмети в съдебната зала, да изключва мобилния си телефон преди влизане в съдебната зала;
15. Да се представя като граждански наблюдател по проекта, ако бъде запитан от съдии, служители в съда или граждани в какво качество присъства в залата;
16. Да попълва и предава в офиса на местните сътрудници, в определените срокове календара на гражданския наблюдател;
17. В случаите на недопускане в съдебната зала, освен ако делото се гледа при “закрити врата”, гражданският наблюдател следва да помоли съдебния администратор/административния секретар или съдията, определен от председателя на съответния съд за съдействие и незабавно да уведоми местния сътрудник.

СТРУКТУРА НА МЕСЕЧЕН ДОКЛАД НА ГРАЖДАНСКИ НАБЛЮДАТЕЛ за наблюдение на ..... съд – град .....

А. Профил на гражданския наблюдател

Трите имена, град, образование, възраст, мотивация

В. Резюме на доклада

1. Обект на наблюдение:
  - Брой наблюдавани дела в Окръжен съд и в Районен съд
  - Видове наблюдавани дела (по кои закони са заведени)
  - При кои съдии са наблюдавани съдебните дела
  - Как са приключени наблюдаваните съдебните заседания
  - С какъв акт е приключило делото, в случай че сте наблюдавали последно заседание пред съответната съдебна инстанция

С. Аналитична част - Констатации:

1. Как се прилагат изброените по-долу закони по време на наблю-

даваните съдебни заседания:

- Наказателно-процесуален кодекс – впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатация

- Наказателен кодекс – впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатация

- Гражданско-процесуален кодекс – впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатация

- Семейен кодекс – впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатация

- Закон за защита срещу домашното насилие - впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатация

- Закон за защита срещу дискриминацията - впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатация

2. Какво е общото ви впечатление за атмосферата в съдебна зала?

Констатация

3. Каква е вашата Оценка за работата на наблюдавания съд по прилагане на изброените по-горе закони ? (по шестобалната система)

Констатация

D. Аналитична част - изводи:

1. Относно прилагането на Наказателно-процесуалния кодекс;
2. Относно прилагането на Наказателен кодекс;
3. Относно прилагането на Гражданско-процесуалния кодекс;
4. Относно прилагането на Семейен кодекс;
5. Относно прилагането на Закон за защита срещу домашното насилие;
6. Относно прилагането на Закон за защита срещу дискриминацията;
7. Относно атмосферата в съдебна зала;
8. Относно общото функциониране на наблюдаваната от вас съдебна институция – местен съд

E. Аналитична част - препоръки

1. Относно по-пълното прилагане на изброените по-горе закони;
2. Подобряване на атмосферата в съдебна зала;
3. Подобряване на цялостното функциониране на съдебната институция – местен съд.

Структура на общ месечен доклад от гражданското наблюдение

А. Резюме

1. Цел на документа

Предоставяне на обратна връзка до председателите и съдиите от наблюдаваните съдебни институции.

2. Кратко описание на проблема

Трудности, противоречиви тълкувания и неуеднаквени практики в прилагането на наблюдаваните закони.

3. Представяне на алтернативни подходи

Добрите практики от съдилища и други публични институции, проекти на други неправителствени организации, имащи отношение към целите на настоящия проект или към гражданското наблюдение на обществените институции по принцип.

4. Изводи и препоръки

Кратко представяне на констатациите, групиране на впечатленията на положителни и критични и формулиране на препоръки.

В. Описание на проблема

1. История на проблема

Какви са били обстоятелствата, които са породили проблемите или напреженията, установени по време на гражданското наблюдение във вашия град.

2. Проблемът в контекста на прилаганите в момента политики и установени практики

Как установените проблеми в общото функциониране на съда, респективно в прилагането на наблюдаваните по проекта закони влияят върху общественото доверие в съдебната система във Вашия град.

Структурирайте изложението си в следния формат: Твърдение – Обосновка

С. Количествен анализ

- Брой наблюдавани дела в Окръжен и/или Районен съд;
- Видове наблюдавани дела (*по кои закони са заведени; в колко съдебни заседания е наблюдавано прилагането на всеки от законите*);
- При кои съдии са наблюдавани съдебните дела;
- Как са приключени наблюдаваните съдебни заседания (*отлагане, насрочване на следващо заседание – причини, срок*);
- С какъв акт е приключило делото (*в случай че е наблюдавано последно заседание пред съответната съдебна инстанция*).

D. Качествен анализ - констатации

1. Профил на гражданските наблюдатели – *колко граждански наблюдатели формират този общ доклад, опишете тяхното образование, възраст, активност и мотивация.*

2. Как се прилагат изброените по-долу закони по време на наблюдаваните съдебни заседания:

- Наказателно-процесуален кодекс – впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатация

- Наказателен кодекс – впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатация

- Гражданско-процесуален кодекс – впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатация

- Семейен кодекс – впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатация

- Закон за защита срещу домашното насилие - впечатления относно прилагането му в съдебния процес

Констатация

- Закон за защита срещу дискриминацията - впечатления относно прилагането му в съдебния процес

3. Общо впечатление за атмосферата в съдебна зала по време на наблюдаваните съдебни заседания -

Констатация

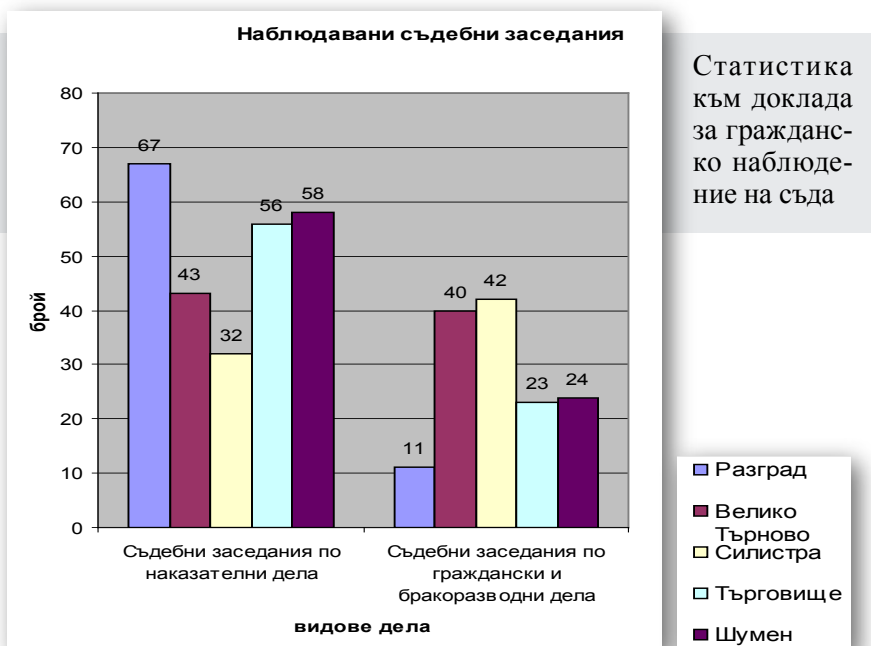
4. Обща оценка за работата на наблюдавания съд по прилагане на изброените по-горе закони в рамките на периода

E. Качествен анализ – изводи

- Относно прилагането на Наказателно-процесуалния кодекс;
- Относно прилагането на Наказателния кодекс;
- Относно прилагането на Гражданско-процесуалния кодекс;
- Относно прилагането на Семейен кодекс;
- Относно прилагането на Закон за защита срещу домашното насилие;
- Относно прилагането на Закон за защита срещу дискриминацията;
- Относно атмосферата в съдебна зала;
- Относно общото функциониране на наблюдаваната от вас съдебна институция

Ф. Качествен анализ – препоръки:

- За по-пълното прилагане на Наказателно-процесуалния кодекс
- За по-пълното прилагане на Наказателния кодекс;
- За по-пълното прилагане на Гражданско-процесуалния кодекс;
- За по-пълното прилагане на Семейен кодекс;
- За по-пълното прилагане на Закон за защита срещу домашното насилие;
- За по-пълното прилагане на Закон за защита срещу дискриминацията;
- За по-пълното прилагане на Закон за защита срещу домашното насилие;
- За подобряване на атмосферата в съдебна зала;
- Подобряване на цялостното функциониране на съдебната институция;
- Повишаване на общественото доверие в хода на съдебната реформа.

ПРОЕКТ "ПЪЛНА ПРОЗРАЧНОСТ, ПУБЛИЧНОСТ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЗАКОНИТЕ ОТ СЪДА"**КАРТА ЗА ГРАЖДАНСКО НАБЛЮДЕНИЕ В СЪДА ПО НАКАЗАТЕЛНИ ДЕЛА**

Съд.....

Дата.....

Наблюдател.....

Дело №..... зала №..... Съдия:.....

1. Прокурор		2. Квалификация на деянието според обвинителния акт	
-------------	--	---	--

3. Дата на извършване на престъплението:		4. Поредност на заседанието	
5. Дата на образуване на делото:		6. Дата на приключване, прекратяване или спиране на делото	

7. Общ брой на заседанията		8. Продължителност на разглеждане на делото – от внасяне на обвинителния акт в Съда до постановяване на присъдата – в месеци и години	
----------------------------	--	---	--

9. Начален час на заседанието по график:		10. Действителен начален час:		11. Продължителност на заседанието:	
--	--	-------------------------------	--	-------------------------------------	--

12. Подсъдим/а :	
------------------	--

13. Възраст /запиши/		14. Гражданство:	Българско	1	Друго	2	И бълг. и друго	3
----------------------	--	------------------	-----------	---	-------	---	-----------------	---

15. Етническа принадлежност:	Българска	Ромска/циганска	Турска	Друга	Няма данни
	1	2	3	4	99

16. Съдебно минало:	Осъждан и реабилитиран	Осъждан и нереабилитиран	Неосъждан
	1	2	3

17. Образование	Начално	Основно	Средно	Висше	Без образование
	1	2	3	4	99

18. Грамотно ли е лицето	Да	1	Не	2	19. Адвокат /сл. защитник/	
--------------------------	----	---	----	---	----------------------------	--

20. Допълнителен социален или физиологичен белег, който поставя подсъдимия в неравностойно социално положение (ако има такова): физическо увреждане (увреден слух, увредено зрение, двигателно увреждане), самотен родител, неграмотен/слабо неграмотен, жертва на насилие..... и др. (моля посочете белега)	
--	--

21. Пострадал/а/: /име/	
-------------------------	--

22. Възраст /запиши/		23. Гражданство:	Българско	1	Друго	2	И бълг. и друго	3
----------------------	--	------------------	-----------	---	-------	---	-----------------	---

24. Етническа принадлежност:	Българска	Ромска/циганска	Турска	Друга	Няма данни
	1	2	3	4	99

/мотиви/	
С осъдителна присъда	2
Опишете правната квалификация на престъплението в присъдата определена от съда	
БЕ ПРЕКРАТНО -	3
/Причини/	
Със споразумение	4
65. Наложено наказание	
1. Ефективно наказание /размер/ -	1
2. Условно осъждане /размер/ -	2
3. Пробация /размер/ -	3
4. Други наказания /моля посочете	4

66. Кога бяха уведомени страните за решението / присъдата на съда:

67. В какъв срок след произнасянето на присъдата Съдът изготви мотивите?

БЕЛЕЖКИ НА ГРАЖДАНСКИЯ НАБЛЮДАТЕЛ:

Съдебни служители и длъжностни лица

68. Моля, споделете по-важните си наблюдения върху поведението на:

Съдия

Прокурор

Адвоката на ищца /потърпевшия

Адвоката на ответника / подсъдимия

Съдебен секретар

Деловодител

Информация относно съдебното заседание

Моля, опишете съдебното заседание, което наблюдавахте, като отбележите всички по-важни моменти, включително снемането на показанията на свидетелите. Ако се колебаете дали дадено наблюдение или събитие трябва да бъде отразено, моля, включете го. Подробната информация е от значение за успешната работа по проекта.

ПРОЕКТ "ПЪЛНА ПРОЗРАЧНОСТ, ПУБЛИЧНОСТ И БЕЗПРИСТРАСТНОСТ ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЗАКОНИТЕ ОТ СЪДА"

АНКЕТА - ОЦЕНКА НА ПУБЛИЧНИЯ ОБРАЗ НА СЪДА В РАЗГРАД

1. Как се информирате за дейността на съдебната система в Разград?

Информация получавам от:

В бъдеще бих искал да получавам информация от:

- радио ☐
- телевизия ☐
- вестници ☐
- личен разговор със съдебни служители и съдии ☐
- интернет ☐
- други източници ☐

- ☐
☐
☐
☐
☐
☐

Посочете какви: .....

2. Как формирате впечатлението си за дейността на съдиите и съдебните служители в Разград:

- A) Директно, като ползвател на услугите, които предоставя съда
B) Като страничен наблюдател на дейността на съда
B) От медиите – преса, радио, телевизия, Интернет
D) Участник в информационни обучения и мероприятия
E) По друг начин (моля пояснете).....

3. Как оценявате качеството на правораздаване в Окръжен съд - Разград?

- Безпристрастност и обективност

- ☐ Отлично ☐ Много добро ☐ Добро ☐ Задоволително ☐ Лошо ☐ Не мога да преценя

- Бързина на съдебното производство

- ☐ Отлично ☐ Много добро ☐ Добро ☐ Задоволително ☐ Лошо ☐ Не мога да преценя

4. Как оценявате качеството на правораздаване в Районен съд - Разград?

- Безпристрастност и обективност

- ☐ Отлично ☐ Много добро ☐ Добро ☐ Задоволително ☐ Лошо ☐ Не мога да преценя

- Бързина на съдебните процедури

- ☐ Отлично ☐ Много добро ☐ Добро ☐ Задоволително ☐ Лошо ☐ Не мога да преценя

5. Как оценявате отношението на съдиите към участниците в съдебния процес?

- ☐ Гарантират справедлив и равнопоставен процес
☐ Допускат прояви на пристрастие
☐ Проявяват дискриминативно отношение
☐ Нямам преки впечатления

6. Според Вас съдиите в Окръжен съд-Разград притежават ли качествата:

1. Обективност при вземане на решенията	☐ Да	☐ Не
2. Ефективност	☐ Да	☐ Не
3. Професионализъм	☐ Да	☐ Не
4. Обществен престиж	☐ Да	☐ Не
5. Неподкупност	☐ Да	☐ Не
6. Друго		

7. Според Вас съдиите в Районен съд-Разград притежават ли качествата:

7. Обективност при вземане на решенията	☐ Да	☐ Не
8. Ефективност	☐ Да	☐ Не
9. Професионализъм	☐ Да	☐ Не
10. Обществен престиж	☐ Да	☐ Не
11. Неподкупност	☐ Да	☐ Не
12. Друго		

8. Доволни ли сте от обслужването на служителите в канцелариите на Окръжен съд - Разград?

Бързина	Да	☐	Не	☐
Ефективност на обслужването	Да	☐	Не	☐
Компетентност при предоставяне на информация	Да	☐	Не	☐
Любезно отношение към гражданите	Да	☐	Не	☐
Спазване на работно време	Да	☐	Не	☐

9. Доволни ли сте от обслужването на служителите в канцелариите на Районен съд - Разград?

Бързина	Да	☐	Не	☐
Ефективност на обслужването	Да	☐	Не	☐
Компетентност при предоставяне на информация	Да	☐	Не	☐
Любезно отношение към гражданите	Да	☐	Не	☐
Спазване на работно време	Да	☐	Не	☐

10. Смятате ли, че механизмите на функциониране и отчетност на съда в Разград са прозрачни за гражданите?

☐ Да ☐ Прозрачността на съда би могла да се подобри ☐ Не ☐ Не мога да отговоря

11. Как оценявате професионализма на съдиите в Районен съд-Разград?

☐ Високо ☐ Много добър ☐ Добър ☐ Задоволителен ☐ Слаб

12. Как оценявате професионализма на съдиите в Окръжен съд-Разград?

☐ Високо ☐ Много добър ☐ Добър ☐ Задоволителен ☐ Слаб

13. Според Вас корупцията разпространено явление ли е сред съдиите и съдебните служители в Разград?

☐ Да ☐ Не ☐ Не знам

14. Ако станете свидетел на даден или приет подкуп в съда как бихте реагирали?

- ☐ Ще информирам председателя на съда
- ☐ Ще информирам медиите
- ☐ Ще сигнализирам в полицията
- ☐ Няма да направя нищо – няма да реагирам
- ☐ Друго – посочете .....

15. Имате ли доверие в съдебната система в Разград?

- ☐ Да - имам преки впечатления
- ☐ Да – имам непреки впечатления
- ☐ Донякъде – бил съм пряк участник (свидетел) в съдебен процес
- ☐ Донякъде, но впечатленията ми са индиректни
- ☐ Не, но впечатленията ми са индиректни
- ☐ Не – бил съм пряк участник (свидетел) в съдебен процес
- ☐ Не мога да отговоря

16. Вашите препоръки за подобряване дейността на Окръжен съд - Разград?

.....

.....

.....

17. Вашите препоръки за подобряване дейността на Районен съд - Разград?

.....

.....

.....

18. Вашата възраст – посочете .....

19. Вашият пол? ☐ Мъж ☐ Жена

20. Вашето образование?

☐ Основно ☐ Средно ☐ Висше ☐ Друго

СЪРДЕЧНО ВИ БЛАГОДАРИМ ЗА УЧАСТИЕТО!

Сдружение “ЦЕНТЪР НА НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ В РАЗГРАД” е регистрирано в Окръжен съд - Разград с решение №37/09.04.1997 г., фирмено дело 37/1997 г., БУЛСТАТ: 116019267

Центърът на НПО в Разград е създаден да подпомага развитието на гражданското общество в област Разград. Центърът осъществява проекти за гражданско наблюдение на съда на местно и регионално ниво, консултиране на ромската общност, подкрепя жени-жертви на домашно насилие, подпомага дневен център за жени в село Стражец обучава младежи и девойки от етническите малцинства успешно да кандидатстват за работа в полицията.

Мисията на организацията е да се застъпва за гражданско участие в демократичните процеси на местно ниво.

Центърът на НПО в Разград е позната и авторитетна местна неправителствена организация с доказан капацитет и постоянен обучен екип. Организацията има тригодишна специализация в работата със съда и много добро партньорство на всички нива в окръжен и районен съд - председатели, съдии, административни секретари, съдебни администратори и съдебни служители: <http://court-rz.hit.bg>.

През последните няколко години нашата организация развива успешно своя потенциал като граждански наблюдател на местните институции в Разград и областта. Нашето предимство е сериозният опит и трайно установено партньорство с местните институции. Познаваме добре местните процеси на развитие и механизмите на вземане на решения в местните институции. Интересите ни в местното развитие са основно в областта на укрепване на демократични институции, етническите малцинства, уязвимите групи, социалните услуги и граждански права. Имаме специфични умения по управление на публични фондове и привличане на допълнителни ресурси.

ЧЛЕНСТВО:

През месец юни 2007г. Центърът на НПО в Разград създаде Национал-

на мрежа за гражданско наблюдение на съда от 20 НПО от цялата страна за осъществяване на мониторинг на съда на местно, регионално и национално ниво. От месец февруари 2005г. Центърът на НПО е активен член на Мрежата за социални услуги и на Регионалната мрежа “Полицията в близост до малцинствата”, създадена в Букурещ, Румъния, през месец май 2004г. Организацията е член на националната мрежа “Полицията в близост до обществото” от март 2004г. През лятото на 2006г. се присъедини към Гражданската коалиция за устойчиво използване на фондовете на ЕС в България. От ноември 2005г. е член на Асоциацията на социалните предприятия в България.

Наръчникът за гражданско наблюдение на съда се издава в рамките на проект „Популяризиране на добрите практики за гражданско наблюдение на съда”.

Центърът на НПО в Разград популяризира тригодишния опит в областта на гражданското наблюдение на съда и обучи 20 неправителствени организации от цялата страна, избрани чрез публична процедура за граждански мониторинг на съда.

Обща цел на проекта е подобряване функционирането на съда на национално ниво чрез популяризиране на добрите практики за гражданско наблюдение на съда в Североизточна България

Двете конкретни цели по проекта са насочени към създаване на отворена и достъпна база-данни за организиране на гражданско наблюдение на съда в България и развитие капацитета на 20 неправителствени организации от 6 планови района на България за публичен мониторинг на съда.

В резултат на проекта, на 2 юни 2007г., в град Разград беше учредена гражданска коалиция „Национална мрежа за гражданско наблюдение на съда в България” от неправителствени организации от цялата страна за сътрудничество и постигане на целите на коалицията чрез обмен на информация, опит, добри практики и идеи.

Учредители са 17 НПО от цялата страна: „Център на неправителствени организации в Разград”, Българско сдружение за честни избори и граждански права – Разград, Сдружение „Партньори Търговище”, Фондация за грижи в общността „Дива” – Пловдив, сдружение „Евроютс” – Шумен, фондация „SOS – семейства в риск” – Варна, Гражданско сдружение срещу корупцията и незаконното строителство – София, Център за образователни програми и социални инициативи – Ямбол, сдружение „Център Отворена врата” – Плевен, Асоциация за развитие на гражданското общество – Плевен, Център за подкрепа на жени – с.Стражец, сдружение „Младежки форум 2001 – Разград”, Сдружение „Надежда - 2002” – град Горна Оряховица, сдружение „Искам да знам” – град Шумен, Център по медиация – Велико Търново, Женско сдружение „Екатерина Каравелова” – град Силистра и сдружение „Свят за всички” – град Силистра.

Гражданските организации в коалицията си сътрудничат чрез обмен на информация, опит, добри практики, проекти и идеи. Секретариат на коалицията е Центърът на НПО в Разград, който е организация с дългогодишен опит в областта на гражданското наблюдение на съда и предоставя на членовете на мрежата консултантска, информационна и техническа помощ. Организациите в коалицията могат да се сдружават за изпълнението на общи проекти и програми, условията на които се договарят допълнително.

Националната мрежа за гражданско наблюдение на съда се създава за неопределен срок и е отворена за всички неправителствени организации, които работят за повишаване на прозрачността, публичността, отчетността, ефективността в съдебната ситема.

ПРОЕКТ „ПОПУЛЯРИЗИРАНЕ НА ДОБРИТЕ ПРАКТИКИ ЗА ГРАЖДАНСКО НАБЛЮДЕНИЕ НА СЪДА”

Обща цел:

Подобряване функционирането на съда на национално ниво чрез популяризиране на добрите практики за гражданско наблюдение на съда в Североизточна България

Конкретни цели

Създаване на отворена и достъпна база-данни за организиране на гражданско наблюдение на съда в България

Развитие капацитета на 20 неправителствени организации от 6 планови района на България за осъществяване на гражданско наблюдение на съда

Проектът се реализира с подкрепата на Американската агенция за международно развитие и Инициатива за укрепване на съдебната система в България

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

**Център на неправителствените организации
в Разград, <http://court-rz.hit.bg>**

Адрес: Разград 7200,
ж.к. “Освобождение” блок 34,
партерен етаж, п.к. 237,
тел./факс: +359 (84) 661694,
Електронна поща: bafe@ngo-rz.org